

**СУДДЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

вул. Жилянська, 14, Київ, 01033

Завідувачеві кафедри теорії права та
конституціоналізму Інституту права,
психології та інноваційної освіти
Національного Університету
„Львівська Політехніка“,
члену Науково-консультативної ради
Конституційного Суду України,
докторові юридичних наук,
професорові

Віталію КОВАЛЬЧУКУ

Шановний пане Віталію!

До Конституційного Суду України звернувся Гнезділов Сергій Олексійович із клопотанням перевірити на відповідність Конституції України (конституційність) частину восьму статті 176, абзац восьмий частини четвертої статті 183 Кримінального процесуального кодексу України (далі – Кодекс).

Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України Ухвалою від 4 вересня 2025 року відкрила конституційне провадження у справі за конституційною скаргою Гнезділова Сергія Олексійовича щодо відповідності Конституції України частини восьмої статті 176 Кодексу, а щодо конституційності абзацу восьмого частини четвертої статті 183 Кодексу – відмовила у відкритті конституційного провадження.

Згідно з частиною четвертою статті 59 Закону України „Про Конституційний Суд України“, для забезпечення повного й об’єктивного розгляду справи та ухвалення Конституційним Судом України обґрунтованого рішення прошу Вас висловити позицію стосовно питань, порушених у конституційній скарзі Гнезділова С.О.

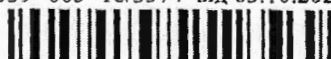
Додаток: копія конституційної скарги на 4 арк.

3 повагою

суддя-доповідач

Василь ЛЕМАК

Конституційний Суд України
359 -005 -16/3374 від 03.10.2025

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Львівська політехніка»
**Навчально-науковий інститут права, психології
та інноваційної освіти**

вул. Князя Романа, 1/3, м. Львів 79000, тел.258-30-02 тел./факс. (032)258-21-16,
e-mail: inpp.dept@lpnu.ua

17.10.2025/ № 64-1320/ На № _____ від _____

Судді
Конституційного Суду України
Василю ЛЕМАКУ

Шановний Василю Васильовичу!

У відповідь на Ваш запит від 03.10.2025р. № 359-005-16/3374 надсилаємо науково-консультативний висновок щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини восьмої статті 176, абзацу восьмого частини четвертої статті 183 Кримінального процесуального кодексу України.

Додаток: висновок на 6 аркушах

З повагою,

директор

Навчально-наукового інституту
права, психології та інноваційної освіти
д.ю.н., професор

Володимир ОРТИНСЬКИЙ

Вик. Віталій КОВАЛЬЧУК
тел. (032) 258 30 56

Конституційний Суд України
16 / 1489 від 23.10.2025

**Науковий висновок щодо відповідності Конституції України
(конституційності) частини восьмої статті 176 Кримінального
процесуального кодексу України.**

Цей висновок підготовлено на запит судді-доповідача Конституційного Суду України Василя Лемака від 03.10.2025 р. який надійшов до Національного університету «Львівська політехніка» з приводу конституційної скарги Гнезділова Сергія Олексійовича щодо конституційності частини восьмої статті 176 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК). За результатами розгляду запиту повідомляємо наступне:

Вважаємо, що конституційна скарга підлягає задоволенню з огляду на такі аргументи:

- (1) Ч.1 ст. 177 КПК передбачає, що метою застосування запобіжного заходу є забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків, а також запобігання спробам:
 - 1) переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду;
 - 2) знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення;
 - 3) незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні;
 - 4) перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином;
 - 5) вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується.
- (2) Ч.2 ст. 177 КПК передбачає, що підставою застосування запобіжного заходу є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення, **а також наявність ризиків, які дають достатні підстави слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний, обвинувачений, засуджений може здійснити дії, передбачені частиною першою цієї статті (тут і далі – виділено нами – Прим.).** Слідчий, прокурор не мають права ініціювати застосування запобіжного заходу без наявності для цього підстав, передбачених цим Кодексом.
- (3) Ст. 178 КПК вказує, що при вирішенні питання про обрання запобіжного заходу, крім наявності ризиків, зазначених у статті 177 цього Кодексу, слідчий суддя, суд на підставі наданих сторонами кримінального провадження матеріалів зобов'язаний оцінити в сукупності всі обставини, у тому числі: вагомість наявних доказів про вчинення підозрюваним, обвинуваченим кримінального правопорушення; тяжкість покарання, що загрожує відповідній особі у разі визнання підозрюваного, обвинуваченого винуватим у кримінальному правопорушенні, у вчиненні якого він підозрюється, обвинувачується; вік та стан здоров'я підозрюваного, обвинуваченого; міцність соціальних зв'язків підозрюваного, обвинуваченого в місці його постійного проживання, у тому числі наявність в нього родини й утриманців; наявність у підозрюваного, обвинуваченого постійного місця роботи або навчання;

репутацію підозрюваного, обвинуваченого; майновий стан підозрюваного, обвинуваченого; наявність судимостей у підозрюваного, обвинуваченого; дотримання підозрюваним, обвинуваченим умов застосованих запобіжних заходів, якщо вони застосовувалися до нього раніше; наявність повідомлення особі про підозру у вчиненні іншого кримінального правопорушення; розмір майнової шкоди, у завданні якої підозрюється, обвинувачується особа, або розмір доходу, в отриманні якого внаслідок вчинення кримінального правопорушення підозрюється, обвинувачується особа, а також вагомість наявних доказів, якими обґрунтовуються відповідні обставини; ризик продовження чи повторення протиправної поведінки, зокрема, ризик летальності, що його створює підозрюваний, обвинувачений, у тому числі у зв'язку з його доступом до зброї (стаття 178 Кодексу).

- (4) Визначивши такі критерії застосування слідчим суддею, судом до особи запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, законодавець дотримав міжнародних стандартів щодо тримання під вартою, збалансував необхідність у забезпеченні ефективного здійснення кримінального провадження та права особи, щодо якої воно відкрито, на свободу та особисту недоторканність і передбачив тримання такої особи під вартою виключно на підставі вмотивованого судового рішення.
- (5) Ч.1 ст. 183 КПК зазначає, що тримання під вартою **є винятковим запобіжним заходом, який застосовується виключно у разі, якщо прокурор доведе, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів не зможе запобігти ризикам, передбаченим статтею 177 цього Кодексу,** крім випадків, передбачених частинами шостою та восьмою статті 176 цього Кодексу.
- (6) Таким чином, КПК передбачає що тримання під вартою є запобіжним заходом, що носить винятковий характер, а при вирішенні питання про обрання запобіжного заходу суд оцінює і ризики, передбачені в ст. 177 КПК, і обставини, передбачені в ст. 178 КПК. Отже, суд має можливість провистити дискрецію, всебічно оцінити обставини справи та обрати запобіжний захід.
- (7) Водночас, ч.8 ст. 176 КПК передбачає, що під час дії воєнного стану до військовослужбовців, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 402-405, 407, 408, 429 Кримінального кодексу України, застосовується виключно запобіжний захід, визначений пунктом 5 частини першої цієї статті (тобто тримання під вартою).
- (8) Ця норма КПК по суті передбачає відсутність судової дискреції, можливості оцінити обставини справи при обранні запобіжного заходу. Суд в такому випадку зобов'язаний автоматично обрати лише один можливий запобіжний захід. Відповідно, запобіжним заходом щодо таких осіб передбачено виключно тримання під вартою, що обґрунтовано на законодавчому рівні лише кваліфікацією злочину, у вчиненні якого вони підозрюються чи обвинувачуються, тобто слідчий суддя, суд позбавлені можливості винести вмотивоване судове рішення та надати належне обґрунтування тримання під вартою, а це не узгоджується з міжнародною практикою.

- (9) Скаржник вказує на наявність дискримінаційних положень щодо військовослужбовців, які вчинили злочини, передбачені статтями 402-405, 407, 408, 429 Кримінального кодексу України.
- (10) Стаття 24 Конституції України (ч.1 та ч.2) передбачає, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Оскільки такого виду злочини можуть вчинятись лише військовослужбовцями, наявне дискримінаційне ставлення за ознакою перебування у статусі військовослужбовця. Наприклад, якби обов'язок обрання лише тримання під вартою застосовувався до злочину передбаченого ст. 115 Кримінального кодексу України – умисне вбивство – то ця норма не була б дискримінаційною, оскільки такий злочин може вчинити будь-яка особа. В цьому ж випадку, оскільки злочини можуть вчинятись лише військовослужбовцями, то наявний дискримінаційний підхід. Це підтверджується також ст. 10 КПК України, згідно якої не може бути привілеїв чи обмежень у процесуальних правах, передбачених цим Кодексом, за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних чи інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, громадянства, освіти, роду занять, а також за мовними або іншими ознаками.
- (11) Стаття 64 Конституції України передбачає, що Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції.
- (12) Згідно з юридичною позицією Конституційного Суду України, викладеною в Рішенні від 19 жовтня 2009 року № 26-рп/2009, конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України (частина перша статті 64 Основного Закону України); встановлення обмежень прав і свобод людини і громадянина є допустимим виключно за умови, що таке обмеження є домірним (пропорційним) та суспільно необхідним (абзац шостий підпункту 3.3 пункту 3 мотивувальної частини).
- (13) Таким чином, навіть в умовах воєнного стану недопустиме дискримінаційне ставлення. Оскільки будь яке обмеження права повинне переслідувати не лише легітимну мету, а й бути пропорційним, застосування виключно запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою не дозволяє суду врахувати обставини справи, застосувати більш м'який запобіжний захід. Суд позбавлений можливості врахувати індивідуальні обставини справи, що порушує принцип індивідуалізації правосуддя, а норма КПК передбачає вибіркове обмеження прав лише для однієї групи – підозрюваних військовослужбовців. Особи, які

перебувають в однаковому процесуальному статусі – підозрювані у вчиненні тяжких чи особливо тяжких злочинів – отримують різне ставлення з боку закону. Якби закон встановлював однакові підходи для всіх тяжких чи особливо тяжких злочинів, тоді б не було дискримінаційного ставлення щодо категорії військовослужбовців (при цьому залишались б інші проблемні аспекти, зокрема індивідуалізація правосуддя, принцип пропорційності, тощо).

- (14) Конституційний Суд України у Рішенні № 7-р(II)/2024 від 19 червня 2024 р. щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини шостої статті 176 Кримінального процесуального кодексу України дійшов наступних висновків. Зокрема, Конституційний Суд України вказав (абз. 3 п. 6.3 Рішення), що «[Д]осліджуючи частину шосту статті 176 Кодексу, Конституційний Суд України зазначає, що за цією нормою Кодексу застосування до особи запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою залежить не лише від тяжкості злочину, у якому її підозрюють або обвинувачують, а й від наявності ризиків, що їх визначено статтею 177 Кодексу.» Оскільки конструкція ч. 6 ст. 176 КПК суттєво відрізняється (адже передбачає не автоматичне застосування тримання під вартою, але й оцінку ризиків, передбачених у статті 177 КПК), то підстав для визнання цієї норми неконституційною не було.
- (15) Конституційний Суд України в цьому Рішенні зазначив (абз. 5 п. 6.3. Рішення) що «Конституційний Суд України наголошує, що, визначивши такі критерії для застосування слідчим суддею, судом до особи запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, законодавець дотримав міжнародних стандартів щодо застосування тримання під вартою, збалансував потребу між забезпеченням ефективного здійснення кримінального провадження та правом особи на свободу та особисту недоторканність, щодо якої його відкрито, й установив тримання такої особи під вартою лише на підставі вмотивованого судового рішення. Законодавець відтворив ці ж критерії для застосування слідчим суддею, судом до особи запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, визначивши в частині шостій статті 176 Кодексу, що цей запобіжний захід під час воєнного стану застосовують не лише залежно від тяжкості злочину, а й за наявності ризиків, що їх визначено статтею 177 Кодексу. Водночас без наявності таких ризиків цей запобіжний захід за частиною шостою статті 176 Кодексу не мають застосовувати.». Таким чином, головний акцент Конституційний Суд робить саме на тому, що без наявності таких ризиків цей запобіжний захід не може застосовуватись.
- (16) Конституційний Суд України також вказує, що «засадничий судовий захист особи від свавілля під час позбавлення її свободи не може бути обмежений за жодних обставин, навіть в умовах воєнного стану.» (п. 5 Рішення), а також що «за міжнародним правом, за яким хоч і можливий відступ від права на свободу та особисту недоторканність під час війни або іншої суспільної небезпеки (стаття 15 Конвенції, стаття 4 Пакту), засадничий судовий захист особи від свавільного тримання під вартою має бути забезпечений.» (п. 5.2. Рішення). Оскільки суди за ч.8 ст. 176

КПК не мають можливості обрати більш м'який запобіжний захід, не оцінюють ризиків, то судовий захист не є забезпеченим належним чином.

- (17) У вказаному Рішенні Конституційний Суд України наголосив, що свобода є фундаментальною цінністю для демократичної держави (абзац перший підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 27 грудня 2022 року № 4-р/2022); „свобода (вільність) людини а ргіорі є визначальною та пріоритетною для шанування державою загалом, органами державної влади, органами місцевого самоврядування, іншими суб'єктами“ [абзац четвертий підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 22 червня 2022 року №5-р(II)/2022].
- (18) Ураховуючи викладене та юридичні позиції, висловлені у наведених рішеннях Конституційного Суду України, а також у його рішеннях від 11 жовтня 2011 року № 10-рп/2011, від 23 листопада 2017 року № 1-р/2017, від 13 червня 2019 року № 4-р/2019, від 25 червня 2019 року № 7-р/2019, Конституційний Суд України у своєму Рішенні від 19 червня 2024 року № 7-р(II)/2024 виснував, що конституційне право на свободу та особисту недоторканність є одним із засадничих прав, невіддільним однаково для кожного, особливо цінним для кожної людини і суспільства загалом, яке потребує посилення гарантій захисту для унеможливлення свавільного позбавлення свободи людини. Тому держава зобов'язана запроваджувати юридичне унормування, яке убезпечить людину від свавільного позбавлення свободи та відповідатиме конституційним нормам і принципам.
- (19) Із аналізу частини другої статті 29 Конституції України вбачається, що винятків стосовно підстав застосування до особи запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, пов'язаних із тяжкістю вчиненого нею кримінального правопорушення та його виду (посягання на певні суспільні відносини), немає. Тобто, навіть коли йдеться про кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення), передбачені Розділом XIX Кримінального кодексу України, наявність вмотивованого судового рішення для тримання особи під вартою, яка підозрюється чи обвинувачується у їх вчиненні, є обов'язковою.
- (20) Водночас із частини другої статті 29 Конституції України випливає, що підставою для правомірного обмеження права на свободу через застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою є, зокрема, рішення, яке не просто формально ухвалює суд, а воно має бути обґрунтованим, справедливим. Формальне судове рішення нівелює мету та суть правосуддя, яке "визнається таким лише за умови, що воно відповідає вимогам справедливості і забезпечує ефективне поновлення в правах" (абзац десятий пункту 9 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 30 січня 2003 року № 3-рп/2003).
- (21) Як висновок, зазначаємо наступне. Чинна практика Конституційного Суду України, міжнародні стандарти передбачають що обмеження прав та свобод людини в умовах воєнного стану є можливими, але при цьому потрібна як легітимна мета, так і дотримання принципу пропорційності та гарантування права на судовий захист. Оскільки

оспорювана норма стосується виключно окремої категорії осіб, не передбачає можливості належного судового захисту, не забезпечує принципу індивідуалізації правосуддя та є дискримінаційною за своєю природою, передбачає надмірне втручання в конституційне право на свободу та особисту недоторканість та вважаємо що вона не відповідає Конституції України.

Підсумовуючи, можемо зробити висновок, що конституційна скарга підлягає задоволенню.

Науковий висновок підготували:

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри теорії права та
конституціоналізму Інституту права,
психології та інноваційної освіти
НУ «Львівська політехніка»

Віталій КОВАЛЬЧУК

доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії права
та конституціоналізму Інституту
права, психології та інноваційної
освіти НУ «Львівська політехніка»

Юлія БОБРОВА

доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії права
та конституціоналізму Інституту
права, психології та інноваційної
освіти НУ «Львівська політехніка»

Ігор ЗАБОКРИЦЬКИЙ